

כנס הרצליה 2018 תשע"ח HERZLIYA CONFERENCE

ניירות רקע לכנס הרצליה ה- 18

איחוד האמירויות הערביות ומרוץ החימוש האזורי

שאול שי

אפריל 2018

איחוד האמירויות הערביות היא אחת מהמדינות המובילות בעולם מבחינת היקף יבוא אמצעי לחימה. בשנים 2007 – 2016 היא הייתה יבואנית הנשק החמישית בעולם ובשנתיים האחרונות היא ניצבת במקום השלישי בעולם אחרי הודו וערב הסעודית. על פי מכון המחקר (SIPRI), ההוצאות של איחוד האמירויות לרכש ציוד צבאי הן יותר מפי שניים מאלה של איראן.¹ עד סוף שנות התשעים, היו צרפת ובריטניה ספקיות הנשק העיקריות עבור איחוד האמירויות, אולם החל משנת 2004, הפכה ארצות הברית לספקית הנשק העיקרית של המדינה. ערב הסעודית ואיחוד האמירויות הן כיום הלקוחות העיקריים של תעשיית הנשק האמריקאית ובין השנים 2011-2015, רכשו שתי המדינות גם יחד כ-19% מסך כל הנשק שנמכר על ידי ארצות הברית.

תכניות ההצטיידות הצבאיות של איחוד האמירויות הערביות התגבשו על רקע הצרכים האסטרטגיים הבאים של המדינה:

- **האיום האיראני** – איחוד האמירויות הערביות חשה מאוימת ע"י איראן החותרת להשיג הגמוניה אזורית. מיקומה הגאוגרפי בקרבת איראן הופך איום זה, המהווה בעיה אזורית, לאיום מוחשי במיוחד. איחוד האמירויות היא בעלת הברית הקרובה ביותר של ערב הסעודית במאבק נגד איראן בזירות עימות שונות במזרח התיכון (סוריה, לבנון, עיראק, בחריין).
- **המלחמה בתימן** – החל ממרס 2015, גיבשה ערב הסעודית קואליציה של 10 מדינות הפועלות יחדיו בתימן להשבת השליטה במדינה מידי החות'ים הנתמכים ע"י איראן, לידי הנשיא האדי. איחוד האמירויות הערביות מהווה עמוד תווך בקואליציה מבחינת היקף הכוחות והמשאבים שהיא מקצה למערכה זו.
- **ביסוס מעמדה של איחוד האמירויות הערביות כגורם כוח אזורי** – העוצמה הצבאית היא מרכיב מרכזי בבניית מעמדה של מדינה, במיוחד במזרח התיכון הנתון בתהליכי שנוי מהירים ועימותים אלימים. איחוד האמירויות משלבת "עוצמה רכה" של מימון והשקעות כספיות עם פיתוח ולעיתים הפעלה של עוצמה צבאית לקידום האינטרסים שלה באזור.

איחוד האמירויות הערביות הקימה בסיסים צבאיים באריתריאה ובסומלילנד ומטוסים של המדינה פרסו למצרים והיו מעורבים בתקיפת מטרות של ארגונים אסלאמיים בלוב.

* סייעה בהכנת המסמך – נעמה פוקס

האסטרטגיה של איחוד האמירויות הערביות (בדומה לזאת של ערב הסעודית) בנויה על שני עקרונות חדשים שנועדו לשפר את יכולתה של המדינה להשיג את יעדיה בתנאי חוסר הוודאות המאפיינים את המזה"ת והמערכת הגלובלית:

- **גוון מקורות הרכש של אמצעי לחימה** – מתחילת שנות האלפיים נשענת איחוד האמירויות על ארה"ב כספקית הנשק, הכמעט בלעדית של המדינה. המדיניות של ממשל אובמה, אימים להפסקת הספקת אמצעי לחימה על רקע טענות להפרת זכויות אדם ע"י איחוד האמירויות וסעודיה במלחמה בתימן וחוסר נכונות למכור סוגי נשק מסוימים, הובילו את המדינה למסקנה כי חשוב לצמצם במידת האפשר את התלות בספק יחיד ולגוון את מקורות רכש אמצעי הלחימה.
- **פיתוח יכולות לייצור עצמי של אמצעי לחימה** - תצמצם את התלות של המדינה במדינות זרות בעיקר במצבי משבר והפסקת הספקת הנשק ע"י מדינות זרות (כפי שקרה על רקע מעורבותה במלחמה בתימן). איחוד האמירויות הערביות רואה בפיתוח תעשייה צבאית מתקדמת גם מרכיב חשוב באסטרטגיה האזורית שלה כספקית נשק ורואה גם יתרונות כלכליים בגוון מקורות ההכנסה שלה גם לתחום מכירות הנשק.

ארצות הברית

עסקות הנשק הבולטות בשנים האחרונות בין ארה"ב לאיחוד האמירויות כללו:

- 88 מטוסי F-16 ו-40 מסוקי בלק – הוק (עסקות אלה נפרסו על פני מספר שנים), ובדצמבר 2016 חתמה ארצות הברית על הסכם למכירת 37 מסוקי אפאצ'י לאיחוד האמירויות בעלות של 3.5 מיליארד דולר.
 - בשנת 2017, מעט לפני ביקורו של נשיא ארצות הברית הנוכחי, דונאלד טראמפ במזרח התיכון, אושרה עסקה נוספת על סך 2 מיליארד דולר הכוללת את מכירתה של מערכת הגנה מפני מטוסים וטילים THAAD מתוצרת Raytheon ו-Lockheed Martin. נכון להיום, איחוד האמירויות היא בין הראשונות בעולם המצוידת במערכת החדשנית מסוג THAAD.
 - בשנת 2015, רכשה איחוד האמירויות כטב"מים (בגרסה לא חמושה) מסוג Predator XP. עלות העסקה עומדת על סך 197 מיליון דולר. אספקת הכטב"מים הושלמה ב-2017.
 - בשנים 2014-2010 מכרה חברת IOMAX האמריקאית לאיחוד האמירויות 24 מטוסי אייר טרקטור AT-802S ו-24 מטוסים נוספים מסוג Archangel. במהלך אותן שנים, תרמה איחוד האמירויות 6 מטוסי AT-802S לירדן ועוד 12 מטוסים מאותו הסוג למצרים. איחוד האמירויות עושה שימוש במטוסים אלה בתימן.
 - בשנת 2014, נחתמה עסקה בין איחוד האמירויות לבין ארצות הברית לקניית 4,500 כלי רכב משוריינים מסוג MRAPs מעודפי הצבא האמריקאי. לאור הכמות הגדולה של כלי הרכב שרכשה איחוד האמירויות, נראה כי בכוונתה להעביר חלק מכלי הרכב הללו לבנות בריתה. ישנן עדויות לשימוש אשר נעשה ב-65 כלי רכב מסוג זה בידי צבא תימן (אשר נתמך על ידי איחוד האמירויות).
- במהלך השנתיים האחרונות אישרה ממשלת ארצות הברית למכור לאיחוד האמירויות סוגי תחמושת שהיו חיוניים לצרכיה במלחמה בתימן ובהם: 6,600 פצצות (מסוג: GBU-12 ו-GBU-31) ויותר מ-14,000 מסוג: JDAM ו-Paveway ו-2,000 טילים מסוג Talon.

בריטניה

- חברת BAE הבריטית, החלה בשיתוף פעולה עם חברת AMMROC (חברה ביטחונית של איחוד האמירויות) בשדרוג מטוסים שמכרה החברה לאיחוד האמירויות. השדרוגים הללו עתידים להתבצע עד 2020 במטוסים מסוג: MK61, MK102, MK63.
- איחוד האמירויות גם רכשה מבריטניה שני מטוסי מנהלים מסוג Bombardier Global 6000 business.

רוסיה

בשנת 2017, הביעה איחוד האמירויות התעניינותה ברכישת 10 מטוסים מסוג: Sukhoi Su-35. בהמשך לכך, נחתם בפברואר 2017 הסכם הצהרת כוונות (MOU) בין רוסיה לבין איחוד האמירויות. עוד קודם לכן נחתם הסכם בין שתי המדינות לרכישה של 5,000 טילים נגד טנקים מסוג Kornet עם מעטפת לוגיסטית. עלות העסקה כ-1.9 מיליארד דולר.

סין

בעקבות סירובה של ממשלת ארצות הברית למכור את הגרסה החמושה של הכטב"מ האמריקאי Predator לאיחוד האמירויות, נכנסה לתמונה החברה הסינית, CAIG, ומכרה לאיחוד האמירויות כטב"מים חמושים מסוג Wing Loong 1.

דרום אפריקה

בין השנים 2006-2016 מכרה דרום אפריקה לאיחוד האמירויות 192 כלי רכב נושאי מרגמות מסוג RG-31. איחוד האמירויות משתמשת בכלי רכב אלו במלחמה בתימן. כמו כן רכשה איחוד האמירויות מדרום אפריקה 1600 פצצות מסוג AL-Tariq בעלות של 500 מיליון דולר.

פינלנד

בשנת 2016 מכרה פינלנד לאיחוד האמירויות כ-40 כלי רכב נושאי מרגמות בעלות של 65 מיליון יורו.

תעשיית הנשק המקומית

החל מאמצע שנות התשעים החלה איחוד האמירויות בניסיונות לפתח תעשייה ביטחונית מקומית בסיוע חברות מערביות וכיום איחוד האמירויות היא אחת מ-30 המדינות המובילות ביצוא תחמושת.

- מרבית התחמושת של איחוד האמירויות מיוצרת בחברות הענק ECIC ו-NIMR. המכירות של חברות אלו הולכות וגדלות בשנים האחרונות, כאשר ב-2017 מכרה NIMR גם כלי רכב צבאיים מתוצרתה לאלג'יריה, לוב וטורקמניסטן.
- חברה גדולה נוספת באיחוד האמירויות היא MSPV המייצרת כלי רכב משוריין מסוג Panthera T6 עבור צבא מצרים. עד 2015, ייצאה החברה כ-50 כלי רכב מסוג זה למצרים.
- Mubadala, הינה חברה מקומית בבעלות ממשלת איחוד האמירויות המייצרת מגוון אמצעי לחימה ובהם המסוק מסוג Black Hawk וציוד תקשורת.
- אחת מחברות הבת של חברת Mubadala, חברת AMMROC, עובדת בשיתוף פעולה אל מול חברת הענק האמריקאית Lockheed Martin.

- החברה Acdom Systems, מייצרת כתבמים ביניהם: ה Yabhon Flash 20 ו- Hazim-15 והמזל"ט United 40 אשר נמכר למצרים.

- ADSB הינה חברה לבניית ספינות אשר הוקמה באבו דאבי בשנת 1996. בתחילת דרכה עסקה בעיקר בשיפוץ ותחזוקה של ספינות. החל משנת 2009 החלה בתכנון ובניית ספינות בסיוע החברה הצרפתית CMN והחברה הולנדית (Arialah). ADSB בנתה ומכרה לצי הכוויית 8 נחתות.

הכוונה האסטרטגית של איחוד האמירויות לפתח את יכולות הייצור המקומיות של אמצעי לחימה והתנאים הכלכליים המפתים שהיא מציעה מביאה לפתיחת מפעלים של חברות בינלאומיות במדינה. אחת מן החברות הללו, היא החברה הקנדית STREIT אשר הקימה מפעל ענק בראס אל ח'ימה- עיר בצפון המדינה. חברת STREIT הקנדית מייצרת מגוון רחב של כלי רכב משוריינים לרוב בעלויות נמוכות, ומייצאת בעיקר למדינות לוב, ניגריה, דרום סודן וסודן. בעבר, מנעה ממשלת קנדה מחברת STREIT למכור ציוד צבאי למדינות הנמצאות תחת אמברגו עולמי כגון: סודן ולוב ונראה כי חברה משותפת עם איחוד האמירויות תוכל לסייע בעקיפת מגבלות אלה.

סיכום

חתימתה של איראן להגמוניה אזורית והצלחותיה בעיראק ובסוריה, הסכם הגרעין עם איראן והמלחמה בתימן היו בין הגורמים העיקריים שחיבו את איחוד האמירויות לבחינה מחודשת של מדיניות החוץ והביטחון שלה.

איחוד האמירויות הידקה את קשריה האסטרטגיים עם ערב הסעודית ומצרים ואימצה החל מ 2011 מדיניות חוץ אקטיבית ולעיתים גם אגרסיבית, בעיקר בהקשר של העימות עם איראן ומדיניות כזו מחייבת התבססות על יכולת צבאית מתאימה.

האיומים והאתגרים האסטרטגיים האזוריים גורמים לאיחוד האמירויות להשקיע סכומי עתק ברכש אמצעי לחימה מהמתקדמים בעולם. הצבא של איחוד האמירויות צובר ניסיון מבצעי עשיר במסגרת המלחמה בתימן וכוחות של איחוד האמירויות פועלים גם באריתריאה ובסומלילנד בהם הקימה המדינה בסיסים צבאיים. איחוד האמירויות מקיימת גם תרגילים משותפים עם צבאות רבים ובהם: ערב הסעודית, מצרים, ארה"ב, צרפת, פקיסטן, מדינות מפרץ ועוד.

השחיקה המתמשכת ביחסים בין איחוד האמירויות לבעלת בריתה האסטרטגית - ארה"ב, בתקופת ממשל אובמה, תרמה גם היא את חלקה להחלטה האסטרטגית של האמירויות לא ליצור תלות ביטחונית מוחלטת בארה"ב. סוגים של אמצעי לחימה שארה"ב נמנעת מלמכור לממלכה מסיבות שונות, דוגמת כתבמים תוקפים, איחוד האמירויות רוכשת ממדינות אחרות ובהן גם סין. האסטרטגיה של איחוד האמירויות מתבססת על 2 עקרונות עיקריים:

גיוון המקורות של רכש אמצעי לחימה, אם כי ארה"ב עדיין מהווה את ספק הנשק העיקרי של איחוד האמירויות.

פיתוח תעשייה צבאית מודרנית באיחוד האמירויות שתביא לצמצום התלות במדינות זרות להספקת אמצעי הלחימה ובטווח ארוך תתרום תרומה כלכלית חשובה למדינה.

כיום קיימים אינטרסים אסטרטגיים משותפים לאיחוד האמירויות וישראל אל מול האתגרים שמציבים ארגוני הטרור האסלאמיים הרדיקלים דוגמת המדינה האסלאמית ואל קאעדה והאיום האיראני.

בשנים האחרונות ישראל הגמישה את עמדתה בנושא יצוא נשק אמריקאי מתקדם לערב הסעודית ומדינות המפרץ, משום שראתה בכך חיזוק של החזית האזורית מול איראן. אולם, הגדלת ההיקף והאיכות של אמצעי הלחימה המסופקים לאיחוד האמירויות וסעודיה צפויים לשחוק את היתרון האיכותי הצבאי הישראלי. ישראל צריכה לקחת בחשבון כי במציאות הדינמית והכאוטית של המזרח התיכון היחסים בין המדינות עלולים להשתנות, ולוודא שיש לה את המענה הראוי לעוצמה הצבאית שצוברת סעודיה ומדינות המפרץ.

¹ Saudi Arabia and the UAE Heat Up Their Arms Race with Iran, FPA Administrator, February 27, 2018.